

13. Мельник Л.М. Шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства (дослідницькі аспекти) / Б.М. Андрушків, Л.М. Мельник, О.Б. Погайдак // Збірник наук. праць ЛНУ ім. І. Франка «Формування ринкової економіки в Україні». – 2012. – Вип. 27. – С.3-7.

14. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.

15. Савіна Г.Г. Аналіз потенціалу соціально-економічної політики підприємств в умовах реструктуризації // Старопромислові регіони Західної та Східної Європи в умовах інтеграції. – Донецьк : ДонНУ, 2003. – С. 320 – 324.

16. Столяров В.Ф. Основи фінансово-економічного забезпечення інноваційного розвитку підприємств та промисловості // 36. наук. праць «Стратегія інноваційного розвитку підприємств України». – Київ. : КНУТД, 2003. – С. 235 – 239.

17. Стратегія економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / за ред. Д.Г. Лук'яненка. – К. : КНЕУ, 2001. – 538 с.

18. Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини / Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, Г.Х. Мельник/.- Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2017. - 456 с.

В. П. Антонюк

д-р економ. наук

Інститут економіки промисловості

НАН України, м. Київ

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ЯК ЗАГРОЗА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі економіка України знаходиться у кризовому стані, що виражається в падінні ВВП, зростанні безробіття та зниженні добробуту населення. Такі процеси характерні не лише для України, але й багатьох інших країн світу, однак в Україні їх негативні наслідки проявилися значно гостріше внаслідок анексії Криму, окупації частини східних областей та тривалого збройного протистояння на Донбасі. Проблемою України є те, що застаріла структура економіки та її низький технологічний розвиток не забезпечують адекватну реакцію на зовнішні та внутрішні загрози. В розвинених країнах світу відбуваються значні структурні зрушення в усіх сферах економічної діяльності під впливом науково-технічного прогресу, міжнародної інтеграції та конкуренції. Слабкі структурні зміни в економіці України обумовлюють застійний характер економіки та все більше її відставання від групи країн-лідерів соціально-економічного розвитку. Структура національної економіки, як співвідношення між окремими її компонентами, є явищем складним та багатоплановим. У даному дослідженні ми аналізуємо динаміку структури економіки за видами економічної діяльності (ВЕД). Нинішні структурні трансформації економіки України негативно позначаються на зайнятості та можливостях економічного й соціального розвитку і потребують детального дослідження.

В Україні проблемами структурної динаміки економіки займаються чимало відомих вчених, серед яких О. Амоша, М. Білопольський [1], Ю. Бицюра [2], А. Гальчинський [3], В. Геєць [4], В. Русан [5], Н. Скірка [6], Л. Шинкарук [4] та ін. У той же час в останні кілька років відбулися досить вагомі структурні трансформації, які стають загрозою для сталого розвитку

України і потребують акцентування уваги з метою недопущення їх подальшого поглиблення.

Метою статті є аналіз структурних зрушень в національній економіці відповідно до світових тенденцій, виявлення загроз для сталого розвитку та визначення пріоритетних напрямків структурних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Сучасна структурна трансформація економіки розвинених країн, які є прикладом економічного прогресу, відбувається на основі інновацій, глобалізації та внаслідок зміни суспільних потреб і стратегій. Високий рівень їх соціально-економічного розвитку забезпечується прогресивними змінами у структурі економіки, яка спрямовується на пріоритетний розвиток V–VI високотехнологічних укладів, в основі яких лежать наукомісткі види діяльності, а також на розвиток тих галузей і видів економічної діяльності, які пов'язані з обслуговуванням населення (соціальні послуги) та бізнесу (виробничі, ділові послуги). Саме така зміна структури економіки визначає перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, теоретичні засади якого розроблено в 70-ті роки XX століття відомим американським соціологом Д. Беллом [7]. Згідно з його загальновідомою концепцією головними рисами постіндустріального суспільства є перехід від виробництва товарів до виробництва послуг та формування сервісної економіки. При цьому відбувається зміна структури зайнятості, яка виражається у зменшенні працівників робітничих професій та у переважанні серед працюючих професійних фахівців і техніків.

Цей соціальний прогноз певною мірою справдився. Статистичні дані різних країн світу свідчать, що в структурі обсягів виробництва економічних благ та валової доданої вартості (ВДВ) за видами економічної

діяльності суттєво скоротилася частка сільського господарства, зменшилася частка промисловості та значно зросла роль сфери послуг. Це супроводжується диверсифікацією видів економічної діяльності та відповідних їм форм і видів зайнятості. Відбувається скорочення частки у ВДВ та у структурі зайнятості аграрного та індустріального секторів економіки, та суттєве збільшення сфери послуг, яка постійно розширяється та збагачується новими видами послуг як для населення, так і для сфери виробництва. Найбільшою мірою ця тенденція характерна для розвинених країн, однак і в країнах, що стали на шлях розвитку відбувається суттєве зростання ролі сфери послуг у суспільному виробництві. Відбувається постіндустріальна трансформація економіки та сфери зайнятості.

Вітчизняні дослідники відзначають наявність структурних змін в економіці та на ринку праці різних країн, пов'язаних з переходом від індустріального суспільства до постіндустріального. Так, Л. Давидюк відзначає, що загальними закономірностями структурних зрушень, які відбуваються в національних економіках на сучасному етапі глобалізації є зростання частки високотехнологічних виробництв обробної промисловості; телекомунікаційних, фінансових та бізнесових послуг, а також соціально-орієнтованих видів економічної діяльності, що саме і формують стратегічні сектори національних економік на сучасному етапі розвитку [8, с. 173].

В Україні за роки постсоціалістичного періоду розвитку відбулася суттєва зміна структури економіки, що обумовлено як процесами автономізації економіки та виходом її із єдиного господарського комплексу Радянського Союзу, так і процесами ринкової трансформації, кризовими явищами і змінами в зовнішньому економічному середовищі. Внаслідок цього валовий внутрішній продукт (ВВП) за період 1990-2000 рр. скоротився майже у 2,5 рази (43,2% від рівня 1990 р.) [9]. В основному це відбулося за рахунок суттєвого падіння виробництва у промисловості, яка найбільше постраждала внаслідок масштабних формаційних і ринкових перетворень. Так, наприклад, за цей період виробництво сталених труб скоротилося майже у 4 рази, автомобілів – у 28 разів, тканини – у 18 разів [10].

З 1999-2000 рр. економіка України розпочала відновлення та зростання, однак не вийшла на показники 1990 р. Кризові явища 2008-2009 рр. негативно позначилися як на темпах розвитку, так і на структурі видів економічної діяльності, що проявилось у збільшенні частки у ВВП низькотехнологічних секторів. Це позначилося і на динаміці структури економіки у другому десятилітті XXI століття (табл. 1). Наведені у таблиці дані свідчать про суттєве зростання у ВДВ частки аграрного сектору виробництва – з 8,4% у 2010 р. до 14,2% у 2015 р., майже на 70%. Частка усіх інших сфер у ВДВ скоротилася.

Таблиця 1

Структура валової доданої вартості за 2010-2015 рр., %* [11, с. 81-83]

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Сільське, лісове та рибне господарство	8,4	9,5	9,1	10,0	11,7	14,2
Добувна промисловість	6,7	7,6	6,7	6,3	5,7	5,6
Переробна промисловість	15,0	13,8	14,3	12,8	14,0	14,0
Постачання електроенергії, газу, пари та конд. повітря	3,2	3,6	3,6	3,3	3,2	3,2
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,8	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Промисловість усього	25,7	25,6	25,2	22,9	23,4	23,3
Будівництво	3,7	3,5	3,2	2,9	2,7	2,3
Сфера послуг	62,2	61,4	62,5	64,2	62,2	60,2

* Дані за 2010-2015 рр. наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя, а також за 2014-2015 рр. без урахування частини зони проведення АТО.

У складі валової доданої вартості знизилася частка індустріального сектору економіки – промисловості та будівництва: промисловості в цілому на 2,4 в. п., будівничої галузі – на 1,4 в. п. Найбільше зменшився внесок у ВДВ добувної промисловості, що пов'язано з конфліктом на сході країни, втратою значної кількості вугледобувних підприємств внаслідок окупації частини Донбасу. Такі структурні зміни хоч і болючі для національної економіки, однак не є загрозливими, оскільки відповідають загальносвітовій тенденції структурних трансформацій – суттєвого зменшення частки ресурсодобувних галузей в загальному обсязі економічної діяльності. Найбільш негативним є скорочення частки переробної промисловості, яка є основним драйвером розвитку економіки. Частка у ВДВ інфраструктурних галузей промисловості (електро- та водопостачання) практично не змінилася. За даний період у структурі ВДВ на 2 в. п. зменшилась частка внеску сфери послуг, що не відповідає траєкторії постіндустріального розвитку економіки.

Наслідком суттєвих структурних трансформацій є зміна обсягів і структури зайнятості практично в усіх сферах економічної діяльності (табл. 2).

Частка зайнятості в аграрній сфері зростала і перевищила частку зайнятості у промисловості. Відбувається скорочення частки зайнятості у будівництві. У сфері послуг вона хоч і зростала, однак зниження частки даної сфери у ВДВ свідчить про падіння продуктивності праці. Ці дані вказують на те, що в Україні відбуваються процеси деіндустріалізації економіки та ринку праці. Науковці відзначають, що *деіндустріалізація* – це об'єктивний процес зменшення вторинного сектору в економіці внаслідок розвитку продуктивних сил на основі науково-технічного прогресу. В розвинених країнах вона відбувається внаслідок формування високотехнологічних галузей вторинного і третинного сектору економіки, що обумовило збільшення зайнятості в третинному секторі, тобто в секторі послуг, а також внаслідок «виносу» частини промислових підприємств у нові індустріальні країни [14, с. 194].

Зайняте населення та його структура за сферами економічної діяльності у 2010-2016 рр., тис. осіб [12, 13]

	2010	2013	2014*	2015**	2016**
Усього в економіці	20266	20404	18073	16443	16277
<i>Сфера виробничої діяльності</i>					
Сільське, лісове та рибне господарство	3116	3558	3091	2871	2867
у % до всіх	15,4	17,4	17,1	17,5	17,6
Промисловість	3462	3275	2898	2574	2495
у % до всіх	17,1	16,1	16,0	15,7	15,3
Будівництво	943	889	746	642	645
у % до всіх	4,7	4,4	4,1	3,9	4,0
<i>Сфера надання послуг</i>					
Сфера послуг	12745	12682	11338	10356	10270
у % до всіх	62,9	62,1	62,7	63,0	63,1

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Криму; **також без тимчасово окупованої території Донбасу.

В Економічному енциклопедичному словнику дається таке визначення деіндустріалізації: «Деіндустріалізація – 1) істотне зниження ролі обробної промисловості в господарстві країни, внаслідок чого промисловість стає неконкурентоспроможною; 2) докорінна зміна у співвідношенні сфер матеріального і нематеріального виробництва внаслідок глибокої структурної перебудови в економіці, що зумовлює домінування сфери послуг або фінансово-кредитної сфери; 3) процес перетворення індустріально розвинених країн в аграрно-індустріальні або аграрні через деградацію економічної системи» [15]. Виходячи з даного визначення можна стверджувати, що для України характерні перший та третій різновиди деіндустріалізації. Відбувається перетворення індустріально розвиненої країни (якою була Україна раніше) в аграрно-індустріальну з низьким технологічним розвитком економіки та рівнем конкурентоспроможності на світовій арені.

Така ситуація обумовлена технологічним занепадом промисловості, застарілою матеріально-технічною базою. Станом на 2016 р. ступінь зносу основних засобів виробництва у промисловості був одним із найвищих – 69,4%, в переробній промисловості – 76,4%, у той час як в цілому по економіці – 58,1%, у будівництві – 36, у сільському господарстві – 37,3% [16]. Ці дані свідчать, що промисловість відносно інших видів економічної діяльності знаходиться в значно гіршому становищі. Фізичне і моральне зношення основних засобів, недостатні інвестиції в їх розвиток і модернізацію обумовили деградацію промислового виробництва, зниження його ролі в прогресивному розвитку країни. Це проявляється у погіршенні структури виробленої промислової продукції за рівнем технологічності (табл. 3).

Частка інвестиційних товарів за період з 2008 по 2015 р. скоротилася у загальному випуску більш ніж удвічі, скоротилася частка випуску споживчих товарів тривалого використання, які складають всього 1% у загальному випуску. Однак саме виробництво цих видів товарів потребує інновацій та висококваліфікованої робочої сили. Ці структурні зрушення у випуску промислової продукції свідчать про деградацію індустріального сектору економіки України та втрату ним своєї провідної ролі в її розвитку. Це має негативне значення і для соціально-трудової сфери, оскільки звужується сфера прикладання праці для висококваліфікованих працівників. Знижуються можливості пра-

цевлаштування, зростає безробіття, збільшується трудова еміграція з України, що призводить до втрати трудового потенціалу.

Структура промислової продукції за основними промисловими групами [17, с. 39; 18, с. 43]

	2008	2010	2015
Товари проміжного споживання	67,4	66,9	38,4
Інвестиційні товари	15,1	12,1	6,9
Споживчі товари короткострокового (широкого) використання	16,3	19,8	24,6
Споживчі товари тривалого використання	1,2	1,2	1,0
Енергія*			29,1

* У 2008-2010 рр. енергія не виокремлювалась, а включалась до товарів проміжного споживання.

Динаміка структури національної економіки не відповідає сучасним прогресивним тенденціям структурних трансформацій і, як наслідок, стримує зростання конкурентоспроможності та соціального прогресу. Так, за індексом глобальної конкурентоспроможності Україна перемістилася з 79 місця (2015-2016 рр., з 140 країн) на 85 місце (2016-2017 рр., з 138 країн) [196]. У 2016 р. Україна посіла 84 місце в рейтингу країн світу за індексом людського розвитку, це на 3 позиції нижче рівня 2015 р. [20]. Вітчизняні науковці підкреслюють, що структурні зміни завжди мають визначальний вплив на соціально-економічний розвиток країни [21, с. 8]. Вони мають бути спрямовані на формування оптимальної структури економіки, яка забезпечує суспільний прогрес.

Критеріями оптимальності структури національної економіки, як відзначає Н. Скірка, є, по-перше, виробництво товарів та послуг, які забезпечують максимальне задоволення суспільних потреб та мінімізують витрати економічних ресурсів на їх виготовлення; по-друге, сприяння довгостроковим темпам економічного зростання; по-третє, забезпечення переходу економічної системи до вищого не тільки кількісного, а й якісного стану; стимулювання максимального використання результатів науково-технічного прогресу, спе-

ціалізації країни у світовому поділі праці, інтеграційних процесів [6, с. 34]. В умовах переходу до сталого економічного розвитку найважливішими критеріями оптимальності структури економіки є ефективне використання ресурсів, зниження матеріалоємності та енергоємності продукції та суттєве зменшення екологічного навантаження на навколишнє середовище. На сучасному етапі забезпечення довгострокового сталого зростання та підвищення якості соціально-економічного розвитку можливе лише на основі зростання частки високотехнологічного виробництва та впровадження інновацій. Досвід розвинених країн та тих, які динамічно розвиваються в останні десятиліття, свідчить, що їх досягнення в соціально-економічного розвитку забезпечується прогресивними змінами у структурі економіки, передусім розвитком високотехнологічних V–VI укладів, наукомістких та креативних секторів економіки, різноманітних послуг, екологічно безпечних виробництв.

Згідно прийнятої Європейським Союзом у 2007 р. класифікації виробничих структур, найбільш оптимальною структурою економіки є та, де 20% ВДВ забезпечує переробна промисловість, а її внутрішня структура має такий вигляд: близько 50% – сумарна частка високотехнологічних (20%) та середньотехнологічних (30%) виробництв; приблизно 50% – сумарна частка низькотехнологічних (30%) та середньонизькотехнологічних (20%) виробництв [22, с. 96]. Технологічна структура вітчизняної промисловості не відповідає цим вимогам та значно поступається рівню технологічності даної сфери економічної діяльності країн-членів ЄС, про що свідчать розрахунки А. Смаглюк, наведені в табл. 4.

Якщо структура промисловості в цілому усіх європейських країн наближається до оптимальної, то в Україні переважають низькотехнологічні та середньонизькотехнологічні види промислової діяльності – їх сумарна частка складає майже 78%. Надзвичайно низьку частку займає високотехнологічний сектор промисловості – лише 3,3%.

Слід відзначити, що і в сфері послуг України технологічні види діяльності розвинені досить слабо. Тут домінує оптова і роздрібна торгівля, яка формує

більше 16% загальної валової доданої вартості (2015 р.), а на другому місці знаходиться транспортне, складське господарство та зв'язок (8% ВДВ). Високотехнологічні сфери послуг (інформація та телекомунікації, професійна, наукова та технічна діяльність) забезпечують лише 7,6% ВДВ. Позитивним є те, що їх частка поволі підвищується: частка ВДВ, створеної у сфері інформації та телекомунікації зростає з 3,5% у 2010 р. до 4,3% у 2015 р.; а у професійній, науковій та технічній діяльності – з 2,9% у 2010 р. до 3,3% у 2015 р. [11 с. 82,83].

Таблиця 4

Технологічна структура промисловості України і країн групи EU-27, % [23]

Структура	Рівень технологій товарів промисловості, що реалізуються, у 2013 р	
	EU-27	Україна
Усього	100,0	100,0
Низький рівень технологічності (low technology)	26,0	30,0
Середньонизькотехнологічні (medium-low technology)	27,0	47,6
Середньовисокотехнологічні (medium-high technology)	35,0	19,1
Високотехнологічні (high technology)	12,0	3,3

Наслідком неефективної структури економіки та її низького технологічного рівня є зниження показників ефективності – продуктивності праці та капіталу (табл. 5). Продуктивність праці є основним показником ефективності використання робочої сили. В Україні вона є значно нижчою, ніж у розвинених країнах світу, в той же час вона знижується, що суперечить загальній динаміці техніко-технологічного прогресу. Однак ще гіршою є динаміка продуктивності капіталу, яка знизилася за 2010-2015 рр. майже на 30%.

Таблиця 5

Динаміка продуктивності праці та капіталу за 2010-2015 рр. [24]

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Продуктивність праці (ПП), ВВП постійних цінах 2010 р. на 1 зайнятого, грн	56274	59193	59241	59063	58982	58431
Індекс фізичного обсягу ПП, у % до попереднього року	103,7	105,2	100,1	99,7	99,9	99,1
Продуктивність капіталу (ПК), ВВП постійних цінах 2010 р. на 1 грн основних засобів, грн	0,169	0,168	0,159	0,151	0,136	0,120
Індекс фізичного обсягу ПК, у % до попереднього року	101,8	99,7	94,4	95,1	93,4	88,5

Більшість дослідників структури економіки України відзначають, що вона є застарілою і тому є гальмом розвитку національної економіки. Її консервація створює загрози для сталого економічного зростання. Згідно концепції сталого розвитку ПРООН, сталі економічне зростання забезпечується шляхом диверсифікації, технічної модернізації та розвитку інноваційних видів діяльності, пріоритетного розвитку секторів з ви-

сокою доданою вартістю та працемістких секторів економіки для забезпечення продуктивної зайнятості.

Для подолання відсталості та забезпечення прогресивних структурних змін має здійснюватися активна структурна політика держави з визначенням пріоритетних сфер економічної діяльності, які б могли забезпечити динамічний розвиток національного господарства. Існують різні пропозиції щодо таких пріори-

тетів. Заслуговує на увагу методика фахівців Інституту економіки промисловості, які для визначення пріоритетних галузей промисловості застосували критерії ефективності, виробничої активності, ринкової позиції та інноваційності [21, с. 11]. На основі проведеного аналізу за цими параметрами було здійснено рейтингову оцінку пріоритетності видів промислової діяльності, до яких віднесено: виробництво основних фармацевтичних продуктів; виробництво машин та устаткування; виробництво електричного устаткування; текстильне виробництво; виробництво автотранспортних засобів; виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції [21, с. 17]. Такі наукові висновки могли б стати підґрунтям для формування виваженої структурної політики України.

Висновки. Проведений аналіз структури економіки України показав її відсталість, унаслідок чого вона вичерпала свої можливості забезпечення ефективною економічною діяльністю та високої конкурентоспроможності. Наявна структура економіки потребує істотних змін, в основі яких мають лежати прогресивні структурні зрушення, які підтвердили свою ефективність в розвинених країнах світу. Вони мають базуватися на досягненнях науково-технічного прогресу, інноваціях, високому рівні людського потенціалу та існуючих конкурентних перевагах України.

У наукових публікаціях, присвячених даній проблемі, є значна кількість пропозицій щодо удосконалення структури вітчизняної економіки, їх узагальнення та систематизація могли б стати науковою платформою для формування виваженої державної структурної політики. В даній статті ми не ставили такого завдання, однак це може бути завданням подальшої наукової роботи. Щодо основних пріоритетних напрямів структурних трансформацій, то, за нашим переконанням, вони мають стосуватися:

по-перше, відновлення та розвитку на новій технологічній основі переробної промисловості. Для цього необхідно визначити галузеві пріоритети, в яких Україна має конкурентні переваги, ресурсний і ринковий потенціал зростання та забезпечити підтримку їх розвитку;

по-друге, найбільш повного використання потенціалу аграрної сфери з упором на екологічно чисте сільськогосподарське виробництво, максимальну переробку продукції сільськогосподарського, лісового та рибного господарства;

по-третє, активного розвитку секторів інформаційно-комунікаційних та ділових послуг, виробничої та інноваційної інфраструктури;

по-четверте, модернізації та розвитку соціокультурної сфери: розвиток системи професійної освіти; соціальних послуг, передусім спрямованих на обслуговування людей похилого віку; активне розширення туристично-рекреаційної сфери; розвиток сфери культури та мистецтва.

Однак, будь-які пропозиції щодо пріоритетних напрямків структурних трансформацій не будуть мати вагомості, якщо для таких змін не будуть створені відповідні інституційні засади. Розвинені країни світу з прогресивною структурою економічної діяльності досягли такого стану шляхом перманентних структурних зрушень, унаслідок реакції суб'єктів економічної діяльності на зміну потреб споживачів та умов ведення бізнесу з метою досягнення економічної вигоди (зменшення витрат, змінення конкурентних позицій,

розширення ринкових ніш тощо). Тому має бути створене сприятливе інституційне середовище для розвитку бізнесу та його гнучкого реагування на нові потреби й умови. Для удосконалення інституційного середовища економічної діяльності необхідно чітко визначити правові засади ведення бізнесу, забезпечити гарантії права власності, її безпеки та захисту, забезпечити подолання монополізації економіки, викорінення корупції на усіх рівнях та створити рівні і прозорі умови підприємницької діяльності у будь-якій сфері. Це сприятиме збільшенню внутрішніх і зовнішніх інвестицій, розвитку підприємницької активності, створенню нових підприємств та приходу в Україну іноземних компаній, модернізації старих та розвитку нових секторів економіки. Державна структурна політика має лише орієнтувати і можливо стимулювати бізнес на розвиток пріоритетних сфер економічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України : монографія / О.І. Амоша, С.С. Аптекар, М.Г. Білопольський, С.І. Юрій та ін.; ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України. — Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2011. — 848 с.
2. Бицюра Ю. Структурні зрушення в економіці європейських країн / Ю. Бицюра // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2016. — № 3. — С. 59-72.
3. Гальчинський А. С. Політична нооекономіка: начала оновленої парадигми економічних знань / А. С. Гальчинський. — К.: Либідь, 2013. — 472 с.
4. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артьомова та ін. ; за ред. Л. В. Шинкарук; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. — Київ, 2011. — 696 с.
5. Русан В. М. Особливості структурних змін національної економіки України [Електронний ресурс] / В. М. Русан // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. — 2013. — № 2., — Режим доступу: jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6297.
6. Скірка Н. Я. Структурні зміни в економіці України та стратегічні напрями державного регулювання / Н. Я. Скірка // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. — 2013 р. — № 4 (73). — С. 34-37.
7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл; пер. с англ. изд. 2-е, испр. и доп. — Москва: Academia, 2004. — 788 с.
8. Давидюк Л.П. Глобальні зміни в структурі зайнятості як чинник трансформації міжнародного ринку праці/ Л. П. Давидюк // Економіка: реалії часу. — 2015. — № 3(19). — С.172-177.
9. Валовий внутрішній продукт (1990-2015). Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Виробництво основних видів промислової продукції за 1990-2002 роки. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Національні рахунки України за 2015 рік. Статистичний збірник / Державна служба статистики. — Київ, 2017. — 185 с.

12. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2000-2012 рр. (КВЕД-2005) Статистична інформація / Державна служба статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

13. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2016 рр. (КВЕД-2010). Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

14. Прушківська Е. В. Неоіндустріалізація як процес оновлення вторинного сектору економіки в період економічної нестабільності / Е.В. Прушківська // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2013. – Вип. 28. – Т 1. – С. 191-197.

15. Економічний енциклопедичний словник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/economic/slovník/1533.html>.

16. Наявність і стан основних засобів за видами економічної діяльності (КВЕД-2010) за 2016 рік. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

17. Промисловість України у 2007–2010 роках. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, 2011. – 307 с.

18. Промисловість України у 2011–2015 роках. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – 382 с.

19. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-

2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>.

20. Доповідь ПРООН: Україна зайняла 84-е місце серед 188 країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/informatsiyni-tsentr/news/4089-dopovid-proon-ukraina-zainiala-84-e-mistse-sered-188-krain-svitu>.

21. Якубовський М. М., Солдак М. О. Вибір структурних акцентів активізації розвитку промисловості України // Економіка промисловості. – 2017. – № 2(78). – С. 5-21.

22. Пирог О.В. Адаптація структури національної економіки України до вимог постіндустріального суспільства / О.В. Пирог // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2011. – № 698. – С. 93–103.

23. Смаглюк А.А. Галузева та технологічна структури економіки України [Електронний ресурс] / А.А. Смаглюк // Теорія та практика державного управління. – Вип. 2 (49).. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-2/doc/2/08.pdf>.

24. Продуктивність праці та продуктивність капіталу. Інформаційно-аналітичні матеріали / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=9d84e0b9-b901-475e-9b94-7e590ffa71ed&tag=Informatsiino-analitchniMateriali4>.

М. Г. Білопольський
віце-президент АЕН України,

Д. В. Чигарьов
аспірант

Приазовський державний технічний університет, м. Маріуполь

НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Стратегічний розвиток економічної діяльності промислового підприємства у теперішніх умовах господарювання має спиратися на скоротечну змінність таких зовнішніх чинників, як попит, доступність ринків збуту, конкуренція, політична й економічна стабільність у галузі, країні, світі. Відстеження змін у зовнішньому середовищі та їх впливу на стратегію розвитку підприємства стають однією з умов успішності впровадження заходів, пов'язаних із підвищенням ефективності господарської діяльності у стратегічному напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням щодо забезпечення ефективності діяльності підприємства, досягнення ефектів у процесі господарювання було присвячено чимало наукових доповідей, статей, монографій як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів, практиків. Теоретичну сутність ефективності підприємства з різних позицій розкрито у про-

аналізованих роботах Н.В. Фарафонові [1], В.А. Харченко [2]. Інші науковці – І.Г. Андреева [3], К.В. Павлов [3], Т. С. Танічева [4] – підкреслюють зв'язок ефективності як із забезпеченням стійкості підприємства, так із підтримкою його конкурентоспроможності. Однак проблема досягнення ефективності є актуальною для проведення досліджень і в сучасних умовах функціонування і розвитку промислових підприємств, оскільки нові реалії господарювання вимагають застосування нових підходів до вирішення економічних проблем, а саме: забезпечення стратегічного розвитку підприємства на засадах ефективності, результативності, рентабельності діяльності.

Метою статті є розробка науково-методичних підходів щодо удосконалення управління ефективністю при забезпеченні стратегічного розвитку підприємства.